OPERON
Edukacja jest podróżą

Arkusz zawiera informacje prawnie chronione do momentu rozpoczęcia egzaminu.

WYPEŁNIA ZDAJĄCY

KOD ☐☐☐ PESEL ☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐

Egzamin maturalny | ***Formuła 2023***

JĘZYK POLSKI

ARKUSZ 1

Poziom podstawowy
Części 1. i 2.

Próbna Matura z Operonem 2026/2027

DATA: **17 listopada 2026 r.**

CZAS TRWANIA: **240 minut**
(łącznie na napisanie części 1., 2. i 3.)

ŁĄCZNA LICZBA PUNKTÓW DO UZYSKANIA ZA CZĘŚCI 1. i 2.: **25**

Instrukcja dla zdającego

1. Upewnij się, że otrzymałaś/otrzymałeś dwa arkusze egzaminacyjne, oznaczone [1] i [2] – jeden z testami, drugi z wypracowaniem.
2. Sprawdź, czy arkusz egzaminacyjny z testami zawiera 18 stron (zadania 1.–17.). Ewentualny brak zgłoś przewodniczącemu zespołu nadzorującego egzamin.
3. Na pierwszej stronie arkusza wpisz swój numer PESEL i kod.
4. Odpowiedzi zapisz w miejscu na to przeznaczonym przy każdym zadaniu.
5. Pisz czytelnie. Używaj długopisu/pióra tylko z czarnym tuszem/atramentem.
6. Nie używaj korektora, a błędne zapisy wyraźnie przekreśl.
7. Pamiętaj, że zapisy w brudnopisie nie będą oceniane.

Arkusz opracowany przez Wydawnictwo Pedagogiczne OPERON.
Kopiowanie w całości lub we fragmentach bez zgody wydawcy zabronione.

Zeskanowane w CamScanner

Część 1. Test *Język polski w użyciu*

Przeczytaj uważnie teksty, a następnie wykonaj zadania umieszczone pod nimi. Odpowiadaj **tylko na podstawie tekstów** i tylko **własnymi słowami** – chyba że w zadaniu polecono inaczej. Udzielaj tylu odpowiedzi, o ile cię poproszono.

Tekst 1.

Krzysztof Cipora

Muzyka duszy

[...]

Gdzieś to słyszałem

Muzyka może stanowić komunikat emocjonalny (gdy rozpoznajemy utwór jako wesoły bądź smutny), jak i wywoływać emocje u odbiorcy (przygnębiająca muzyka może wprowadzić nas w nostalgiczny nastrój). Ale nie zawsze muzyka, w której rozpoznamy daną emocję, wzbudzi ją również w nas. Zdaniem jednego z najbardziej znanych badaczy emocji, Klausa Scherera, emocje wzbudzane przez muzykę czy sztukę w ogóle, czyli tzw. emocje estetyczne, różnią się zasadniczo od tych emocji, które są reakcją np. na zagrożenie. Bo pierwotna funkcja emocji polega na wzbudzaniu reakcji fizjologicznych i behawioralnych, by umożliwić nam przetrwanie. Np. strach służy temu, aby organizm szybko uwolnił się z zagrożenia przez ucieczkę. Stąd Scherer nazywa takie emocje utylitarnymi. Tymczasem emocje estetyczne, choć również wzbudzają reakcje fizjologiczne, np. dreszcze, okazują się słabsze od utylitarnych. Inaczej je również przeżywamy, np. znacznie częściej zdarza nam się dobrowolnie poszukiwać negatywnych emocji estetycznych niż utylitarnych: smutku w nostalgicznej muzyce czy strachu, gdy oglądamy horror.

Muzyka wzbudza emocje na kilka sposobów. Najprostszy polega na tym, że utwór wiąże się ze wspomnieniem. Nostalgię może wzbudzać piosenka, którą pamiętamy ze szkolnych dyskotek czy studniówki. Utwór działa tu jako tzw. wskazówka kontekstowa: przywołując z naszej pamięci konkretne wydarzenie, wzbudza w nas tym samym określony nastrój, tak jak szum morza wzbudza miłe wspomnienia z wakacji. [...]

Emocje w ciele

Słuchaniu muzyki towarzyszą zmiany w naszym ciele. I nie chodzi tylko o dreszcze. W zależności od rodzaju muzyki szybciej lub wolniej bije nam serce. Zmieniać się może ciśnienie krwi, przy czym zazwyczaj muzyka je obniża. Oddech dostosowuje się do rytmu utworu. Wahać się może również temperatura skóry, co wiąże się ze zmianami w pracy układu krążenia. Wreszcie, muzyka może prowadzić do wydzielania hormonów takich jak kortyzol czy adrenalina, związanych reakcją emocjonalną.

Jednak, na co zwracają uwagę badacze, nie jest tak, że intensywna, stymulująca muzyka zawsze będzie powodować wzrost pobudzenia organizmu, a spokojna – spadek. W tym obszarze nadal wiele pozostaje jeszcze do odkrycia. [...]

Zamiast kawy i środka przeciwbólowego

To, że muzyka wzbudza emocje, często świadomie wykorzystujemy. Poza chęcią doznania emocji estetycznych słuchamy muzyki z bardziej prozaicznych powodów – żeby wpłynąć na poziom swojego pobudzenia.

Zeskanowane w CamScanner

Psychologiczne badania nad temperamentem pokazują, że aby funkcjonować efektywnie, musimy być odpowiednio pobudzeni. Każdy ma swój optymalny poziom stymulacji i może się on u różnych ludzi znacznie różnić. Potrzebujący większej stymulacji często podczas wykonywania różnych zadań dostymulowują się muzyką, niekiedy bardzo szybką i energetyczną. Tymczasem ta sama muzyka jest nieprzyjemna dla osób, których owo optimum jest niższe. U nich nadmierna stymulacja może obniżać efektywność. Dla niektórych osób słuchanie muzyki podczas nauki jest koniecznością, innym niemal ją uniemożliwia.

Im bardziej monotonne jest samo zadanie, tym bardziej potrzeba stymulacji z zewnątrz. Podczas nocnej jazdy samochodem wielu kierowców potrzebuje słuchać radia. Zaś w przypadku wymagających zadań dodatkowa stymulacja jest znacznie mniej potrzebna i niekiedy może ich wykonanie utrudniać.

Co ważniejsze, muzyka może pomagać w rozmaicie pojętych terapiach. W muzykoterapii obecność emocjonalnych treści w muzyce ułatwia pacjentom dotarcie do własnych emocji, ich ekspresję i przeżywanie. Muzykoterapia może również prowadzić do poprawy nastroju i rozładowania napięcia. Niedawno prowadzone badania pokazują nawet, że przyjemna dla pacjenta muzyka może powodować zmniejszenie odczuwania fizycznego bólu.

Słuch psychologiczny

[...] Wreszcie, wszystkie te badania mają zastosowanie praktyczne. Bo jeśli lepiej zrozumiemy, jak muzyka wpływa na naszą emocjonalność, pozwoli to wykorzystywać ją np. do poprawy naszej efektywności. A przede wszystkim – psychicznego dobrostanu.

Krzysztof Cipora, *Muzyka duszy*, „Tygodnik Powszechny" 29.11.2016, https://link.operon.pl/Ez (dostęp: 29.06.2026).

Tekst 2.

Marta Alicja Trzeciak

Biologia muzyki

„Oda do radości", „Bohemian Rhapsody", „Billie Jean" – to nic innego, jak zestawy fal akustycznych, które zostały w odpowiedni sposób porozkładane w czasie. Kiedy docierają do słuchacza, wywołują u niego nie tylko doznania artystyczne, lecz także efekty fizjologiczne. Muzyka może spowalniać tętno, zmniejszać częstość oddechów, obniżać ciśnienie – dowiedli w 2024 r. naukowcy z University College London i z Sorbonne Université. Może też zwężać źrenice i kurczyć mięśnie przywłosowe, prowadząc do piloerekcji, czyli tzw. gęsiej skórki – wykazały analizy „Scientific Reports" i „Biological Psychology". Z niektórych doniesień wynika nawet, że to, czego się słucha, wpływa na układ odpornościowy czy hormonalny (np. na stężenie kortyzolu).

Takie zależności oznaczałyby, że dźwięki oddziałują na ciało w sposób mierzalny i jednoznaczny – jak promieniowanie UV, które opala skórę niezależnie od tego, czy ktoś lubi słońce, czy nie. A jednak na każde badanie świadczące o tym, że muzyka obiektywnie zmienia ludzką fizjologię, można znaleźć dwa inne, z których wynika, że jej percepcja jest bardzo subiektywna.

Zeskanowane w CamScanner

Dźwięki i pomiary

Pomiary, które oceniają wpływ muzyki na ustrój człowieka, są może odarte z romantyzmu, ale za to bardzo przydatne naukowo. Weźmy taki przykład: w 2021 i 2022 r. ukazały się dwie metaanalizy, których autorzy chcieli ocenić, czy odpowiednio dobrane kompozycje mogą poprawiać sprawność osób z chorobą Parkinsona. Pacjentom puszczano utwory o rytmie dopasowanym do tempa powolnego chodu i oceniano ich postępy w samodzielnym stawianiu kroków. Okazało się, że taka interwencja usprawnia fizjoterapię niezależnie od muzycznych gustów badanych. Z tego wynika, że dźwięki mogą oddziaływać na ciało na bardzo podstawowym poziomie.

Wykazano też, że słuchanie odpowiednich kompozycji dźwiękowych może znacząco łagodzić ból. Albo łagodzić objawy depresji i zmniejszać lęk u osób z demencją. [...]

Kompozycje i rozpraszacze

Kto kiedykolwiek szukał muzyki do pracy lub nauki na Spotify czy YouTube, ten wie, że serwisy te toną w utworach, które obiecują użytkownikom poprawę skupienia i wydajności. Większość tych deklaracji nie ma solidnego ugruntowania w danych naukowych. Co nie oznacza, że słuchanie takiej muzyki nie ma wpływu na mózg. W lutym na łamach „PLOS One" ukazała się publikacja, której autorzy postanowili zweryfikować deklaracje dołączane do utworów typu „work flow" (czyli poprawiających wydajność, np. w pracy) oraz „deep focus" (rzekomo zwiększających koncentrację).

Badacze doszli do wniosku, że kompozycje mające poprawiać skupienie nie wywierały żadnego korzystnego efektu na pracowników. Ale kawałki typu „work flow" rzeczywiście poprawiały szybkość i dokładność wykonywania trudnych zadań umysłowych. Z jednym zastrzeżeniem – skuteczność tych utworów porównywano z dwoma innymi tłami dźwiękowymi. Pierwsze to muzyka popularna z radia. Drugie – typowy hałas biurowy, w którym pojawiają się rozmowy współpracowników, odgłosy suwanych krzeseł, pracujących drukarek itp. W takiej sytuacji pozbawiona słów muzyka w słuchawkach mogła działać na korzyść pracowników po prostu dlatego, że „odcinała" ich od chaotycznego otoczenia. Naukowcy nie oceniali, jak zadziałałaby sama cisza albo jednostajny szum.

Inne badania, przeprowadzone w kwietniu na Ohio State University, pokazały, że muzyka tła, która jest nieodpowiednio dopasowana do potrzeb pracowników, pogarsza ich samopoczucie, koncentrację i wydajność, a z czasem może doprowadzać do wyczerpania poznawczego. Taki skutek obserwowano zawsze wtedy, gdy utwory puszczane w tle miały nieodpowiednie dla danej osoby głośność, tempo, złożoność lub intensywność.

Marta Alicja Trzeciak, *Biologia muzyki*, „Polityka" 02.09.2025, https://link.operon.pl/EA (dostęp: 21.06.2026).

© POLITYKA sp. z o.o. S.K.A. 2025-2026

1. 0–1

Zadanie 1. (0–1)

Na podstawie tekstu 1. wyjaśnij, czym emocje estetyczne wywoływane przez muzykę różnią się od emocji utylitarnych.

.....

.....

.....

.....

Zeskanowane w CamScanner

Zadanie 2. (0–2)

2.
0–1–2

Oceń prawdziwość podanych stwierdzeń odnoszących się do obu tekstów. Zaznacz P, jeśli stwierdzenie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

Krzysztof Cipora kończy swój tekst równoważnikiem zdania.	**P**	**F**
Słowo *kawałek*, użyte w przedostatnim akapicie tekstu Marty Alicji Trzeciak, jest użyte w potocznym znaczeniu.	**P**	**F**
Fragment zdania z tekstu Marty Alicji Trzeciak *serwisy te toną w utworach* ma charakter metaforyczny.	**P**	**F**

Zadanie 3. (0–2)

3.
0–1–2

Rozstrzygnij, czy autorzy obu tekstów w podobny sposób przedstawiają wpływ muzyki na funkcjonowanie człowieka. Uzasadnij odpowiedź, odwołując się do każdego z tekstów.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 4. (0–1)

4.
0–1

Na podstawie tekstu Marty Alicji Trzeciak wyjaśnij, w jakiej sytuacji muzyka tła może negatywnie wpływać na słuchacza.

.....

.....

.....

.....

Zeskanowane w CamScanner

5.
0–1–2
3–4

Zadanie 5. (0–4)

Na podstawie obu tekstów napisz notatkę syntetyzującą na temat: wpływ muzyki na człowieka. Twoja wypowiedź powinna liczyć 60–90 wyrazów.

Uwaga: w ocenie wypowiedzi będzie brana pod uwagę poprawność językowa, ortograficzna i interpunkcyjna.

Zeskanowane w CamScanner

Część 2. Test historycznoliteracki

Wykonaj zadania. Odpowiadaj tylko **własnymi słowami** – chyba że w zadaniu polecono inaczej. Udzielaj tylu odpowiedzi, o ile cię poproszono.

Zadanie 6. (0–1)

Przeczytaj poniższy fragment tekstu.

Apokalipsa św. Jana

I nastąpiły błyskawice i głosy, i gromy,
i nastąpiło wielkie trzęsienie ziemi,
jakiego nie było, odkąd jest człowiek na ziemi:
takie trzęsienie ziemi, tak wielkie.
A wielkie miasto rozpadło się na trzy części
i miasta pogan runęły.
I wspomniał Bóg na Wielki Babilon,
by mu dać kielich wina – gniewu zapalczywości swej.
I pierzchła każda wyspa, i gór już nie znaleziono.
I grad ogromny o wadze jakby talentu spadł z nieba na ludzi.
A ludzie Bogu bluźnili za plagę gradu,
bo plaga jego jest bardzo wielka.

Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu, Ap 16, 18-21, https://link.operon.pl/EB (dostęp: 21.06.2026).

Na podstawie fragmentu wyjaśnij, dlaczego wizję końca świata w Apokalipsie św. Jana można nazwać katastroficzną.

6.
0–1

.....

.....

.....

.....

Zeskanowane w CamScanner

Zadanie 7.

Przeczytaj poniższe fragmenty utworów literackich.

Tekst 1.

Jan Parandowski

Mitologia

Amfion ożenił się z córką Tantalosa, imieniem Niobe. Z tego małżeństwa urodziło się czternaścioro dzieci: siedmiu synów i siedem córek. Niobe była okrutnie dumna z tak licznego potomstwa. Mówiła, że nie rozumie, jak ludzie mogą oddawać cześć Latonie, która ma tylko dwoje dzieci. Powinni raczej czcić ją – potężną królową i błogosławioną matkę. Latona, dotknięta zniewagą, poskarżyła się swoim dzieciom: Apollinowi i Artemidzie. Oboje natychmiast zeszli z Olimpu i kilkunastu strzałami z łuku uśmiercili całe potomstwo Niobe. Osierocona matka porzuciła ziemię tebańską. Wróciła do swego ojczystego miasta, do Sipylos. Dniami i nocami przesiadywała na podmiejskiej górze, póki jej bogowie nie zamienili w kamień. Lecz i wtedy jeszcze cierpiała. Z kamienia, w którym była zaklęta jej dusza, płynęły łzy strugą jasnego źródła.

Jan Parandowski, *Mitologia*, cz. I *Grecja*, Londyn 1992, s. 202–203.

Tekst 2.

Lament świętokrzyski

Posłuchajcie, bracia miła,
Kcęć wam skorzyć krwawą głowę;
Usłyszycie moj zamętek,
Jen mi się zstał w Wielki Piątek.

Pożałuj mię, stary, młody,
Boć mi przyszły krwawe gody:
Jednegociem Syna miała
I tegociem ożalała. [...]

Lament świętokrzyski, Wolne Lektury, https://link.operon.pl/EC (dostęp: 21.06.2026).

7.1. 0–1

Zadanie 7.1. (0–1)

Wyjaśnij, na czym polega podobieństwo w przeżywaniu cierpienia przez Niobe i podmiot liryczny *Lamentu świętokrzyskiego*. W odpowiedzi odnieś się do fragmentów obu tekstów.

.....

.....

.....

.....

.....

Zeskanowane w CamScanner

Zadanie 7.2. (0–1)

7.2.
0–1

Uzupełnij luki w zdaniach tak, by zawierały prawdziwe twierdzenia.

Utwór *Lament świętokrzyski* powstał w epoce ..... .

Przynależy do rodzaju literackiego, który nazywamy ..... .

Zadanie 8. (0–1)

Zapoznaj się z poniższą grafiką.



8.
0–1

Zaznacz wszystkie odpowiedzi, które pasują do mitu zobrazowanego na powyższej ilustracji.

A. nić Ariadny
B. Minotaur
C. Orfeusz
D. Prometeusz
E. Tezeusz
F. labirynt
G. Afrodyta

Zeskanowane w CamScanner

Zadanie 9. (0–1)

Przeczytaj zamieszczony poniżej fragment tekstu.

Magdalena Górska

Balon

Pokazy balonowe wytworzyły dwa zachowania kulturowe. W sferze kultury ludycznej i panegirycznej balon traktowano jako rekwizyt pozwalający na lot rzeczywisty, bez pomocy machin teatralnych. Osoba aeronauty budziła jednoznaczne skojarzenia mitologiczno-alegoryczne, skoncentrowane na temacie przezwyciężenia śmierci bądź uzyskania nieśmiertelnej sławy. [...] Postawa druga określała balon jako przedmiot doświadczenia. [...] Rysem charakterystycznym tej postawy była świadomość rozwoju nauki, pokonywania trudności i ulepszania. [...] Kategoria postępu określa balon jako efekt kontynuacji dzieła Dedala.

Magdalena Górska, *Balon* [w:] *Czytanie Naruszewicza. Interpretacje*, pod red. T. Chachulskiego, Wrocław – Warszawa – Kraków 2000, s. 179–180.

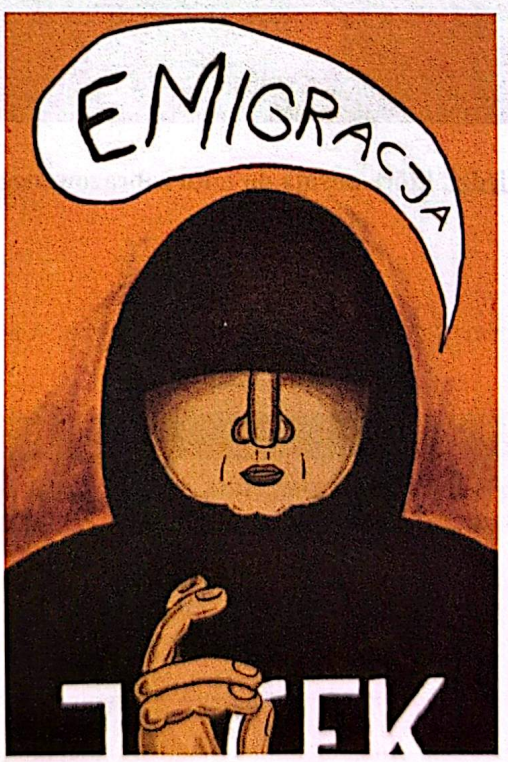
9. 0–1

Oceń prawdziwość podanych stwierdzeń odnoszących się do tekstu Magdaleny Górskiej. Zaznacz P, jeśli stwierdzenie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

Opisane w tekście zainteresowanie rozwojem nauki i doskonaleniem wynalazków jest zgodne z ideami oświecenia.	**P**	**F**
Epoka oświecenia cechowała się racjonalizmem i empiryzmem.	**P**	**F**

Zadanie 10. (0–1)

Przyjrzyj się poniższej grafice inspirowanej księgą X *Pana Tadeusza* Adama Mickiewicza.



Pan Tadeusz, Księga X *Emigracja. Jacek*. Ilustracja: Michał Rzecznik. Źródło: Teatr Narodowy, https://link.operon.pl/ED (dostęp: 21.06.2026).

Zeskanowane w CamScanner

Wyjaśnij, dlaczego postać przedstawiona na ilustracji ukrywa twarz pod kapturem. W odpowiedzi odwołaj się do grafiki oraz znanych ci fragmentów *Pana Tadeusza*.

10.
0–1

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 11. (0–1)

Przeczytaj fragment zamieszczonego poniżej tekstu.

[…] wartość poznawcza *Lalki* jest wybitna. Jej monografista, Henryk Markiewicz, wskazał trzy podstawowe wymiary owej wartości: powieść jest bogatą panoramą rzeczywistości polskiej XIX wieku, jest dokładną kroniką życia codziennego Warszawy, jest wreszcie odkrywczą powieścią o miłości.

Edward Pieścikowski, *Bolesław Prus*, Poznań 1998, s. 62–63.

Wybierz jeden z trzech wymiarów wartości poznawczej *Lalki* wymienionych przez Henryka Markiewicza. Wyjaśnij, w jaki sposób wybrany wymiar realizuje się w powieści. W odpowiedzi odwołaj się do znajomości całego utworu.

11.
0–1

.....

.....

.....

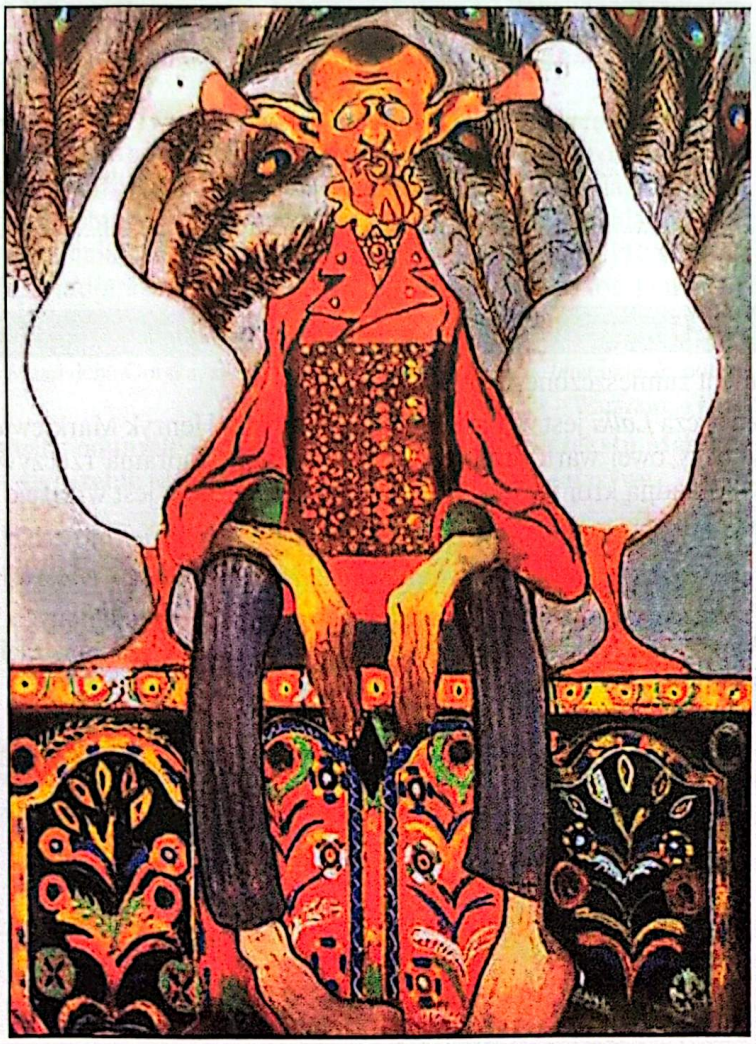
.....

.....

Zeskanowane w CamScanner

Zadanie 12.

Przyjrzyj się karykaturze Lucjana Rydla *Rydel i gęsi* autorstwa Kazimierza Sichulskiego.



Kazimierz Sichulski, *Rydel i gęsi* (1904), Muzeum Literatury w Warszawie. Źródło: Wirtualne Muzeum Secesji, https://link.operon.pl/EE (dostęp: 21.06.2026).

12.1. 0–1

Zadanie 12.1. (0–1)

Pierwowzorem której postaci z dramatu Stanisława Wyspiańskiego *Wesele* był bohater grafiki, Lucjan Rydel? Wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych.

A. Dziennikarza
B. Poety
C. Pana Młodego
D. Gospodarza

Zeskanowane w CamScanner

Zadanie 12.2. (0–1)

12.2.
0–1

Wyjaśnij, odnosząc się do grafiki oraz tekstu lektury, jaka cecha tej postaci literackiej została satyrycznie ukazana w obu tekstach.

.....

.....

.....

.....

Zadanie 13. (0–1)

Przeczytaj zamieszczony poniżej fragment *Chłopów* Władysława Stanisława Reymonta.

Władysław Stanisław Reymont

Chłopi

Jakoż i nazajutrz, jeszcze przed świtaniem, że nieledwie po drugich kurach, a już na wszystkich drogach i ścieżkach do Tymowa ruszali się ludzie.

Kto jeno żył, to z całej okolicy walił na jarmark. […]

Szli gospodarze co biedniejsi, szły kobiety, szły parobki i dziewczyny, i komornicy też szli, a i biedota sama – najemnicy takoż ciągnęli, bo jarmark to był ten, na którym godzono się do robót i zmieniano służby.

Kto co kupić, kto sprzedać, a jensi byle jarmarku użyć. […]

A i wozy niezgorzej jechały wyładowane […]. I szli tak całą drogą, że choć szeroka była, a pomieścić się trudno wszystkim było, że jaki taki schodził na pole w bruzdy.

[…] wyszedł i Boryna z chałupy; przódzi już, bo o świtaniu, Hanka z Józką pognały maciorę i podpasionego wieprzka, a Antek powiózł dziesięć worków pszenicy i pół korczyka czerwonej koniczyny. W domu ostawał tylko Kuba z Witkiem i Jagustynka, przywołana, żeby jeść uwarzyła i krów dojrzała.

Witek beczał w głos pod oborą, bo chciało mu się na jarmark.

– Czego się to głupiemu zachciewa! – mruknął Boryna, przeżegnał się i poszedł pieszo, bo liczył, że się po drodze przysiędzie do kogo; jakoż i zaraz tak się stało, bo tuż za karczmą dopędził go organista, jadący bryczką w parę tęgich koni.

– Cóż to, na piechty, Macieju?

– La zdrowia… Niech będzie pochwalony.

– Na wieki. Siadajcie z nami, zmieścimy się! – proponowała organiścina.

– Bóg zapłać. Doszedłbym, ale jak powiadają, zawżdy milej duszy, kiej ją wóz ruszy – odrzekł, sadowiąc się na przednim siedzeniu, plecami do koni.

Podali sobie przyjaźnie ręce z organistami i konie ruszyły.

Władysław Stanisław Reymont, *Chłopi*, t. 1, *Jesień*, Wolne Lektury, https://link.operon.pl/EF (dostęp: 21.06.2026).

13.
0–1

Wyjaśnij, co przytoczony fragment ujawnia o zróżnicowaniu społecznym i majątkowym lipieckiej gromady.

.....

.....

.....

Zeskanowane w CamScanner

Zadanie 14. (0–1)

Przeczytaj zamieszczony poniżej wiersz Jana Lechonia.

Jan Lechoń

[*Pytasz, co w moim życiu z wszystkich rzeczą główną…*]

Pytasz, co w moim życiu z wszystkich rzeczą główną,
Powiem ci: śmierć i miłość – obydwie zarówno.
Jednej oczu się czarnych, drugiej – modrych boję.
Te dwie są me miłości i dwie śmierci moje.

Przez niebo rozgwieżdżone, wpośród nocy czarnej,
To one pędzą wicher międzyplanetarny,
Ten wicher, co dął w ziemię, aż ludzkość wydała,
Na wieczny smutek duszy, wieczną rozkosz ciała.

Na żarnach dni się miele, dno życia się wierci,
By prawdy się najgłębszej dokopać istnienia –
I jedno wiemy tylko. I nic się nic zmienia.
Śmierć chroni od miłości, a miłość od śmierci.

przypisane Wacławowi Zyndramowi-Kościałkowskiemu
(z tomu *Srebrne i czarne*, 1924)

Jan Lechoń, *Poezje*, oprac. R. Loth, Wrocław – Warszawa – Kraków 1990.

14. 0–1

Uzupełnij tabelę. Każdy ze wskazanych w tabeli środków stylistycznych zilustruj przykładem z wiersza.

Nazwa środka stylistycznego	Przykład z wiersza
personifikacja	
epitet	

Zeskanowane w CamScanner

Zadanie 15. (0–1)

Przeczytaj poniższy fragment *Przedwiośnia* Stefana Żeromskiego.

Stefan Żeromski

Przedwiośnie

[…]

– Oszaleć!

– Oszaleć, ale z zachwytu. Bo te domy komponują artyści. Wielcy artyści. Dzisiaj są ich tam już setki. I powiem ci, nie są to nudziarze, snoby, żebraki, produkujące bzdury i głupstwa, śmieszne cudactwa i małpiarstwa dla znudzonych sobą i nimi bogaczów, lecz ludzie mądrzy, pożyteczni, twórcy świadomi i natchnieni, wypracowujący przedmioty ozdobne, piękne a użyteczne, liczne, wielorakie, genialne, a godne jak najszerszego rozmnożenia – dla pracowników, braci swych, dla ludu. Domy są kolorowe, zależnie od natury okolicy, od natchnienia artysty, ale i od upodobania mieszkańców. Są na tle okolic leśnych domy śnieżnie białe, w równinach – różowe, w pagórach – jasnozielone, z odcieniem fioletu, albo koloru nasturcji. Domy te są najwymyślniej, najfantastyczniej, najbogaciej zdobione, według wskazań artystów i upodobań nabywców, bo belkę ściany i taflę dachu można w stanie jej płynnym zabarwić, jak się żywnie podoba. Co tylko bezgraniczna fantazja kolorysty może począć i ujrzeć w boskiej tajemnicy organu oka, w darze niebios, we wzroku – jaka tylko barwa jawi się w przepychu kwiatów na łące pod koniec czerwca, to wszystko, to wszystko ujęte w natchnieniu, sformułowane przez twórczą świadomość, artystyczną mądrość i akty pracowitej woli, zobaczysz w zewnętrznych i wewnętrznych kompozycjach kolorowych chat nowoczesnych polskich chłopów. Są to istne marzenia futurystyczne ucieleśnione w podatnym i posłusznym szklanym materiale. […]

Stefan Żeromski, *Przedwiośnie,* Wolne Lektury, https://link.operon.pl/FH (dostęp: 21.06.2026).

Wyjaśnij, jakie znaczenie dla wyborów życiowych głównego bohatera miała ta rozmowa. Odwołaj się do fragmentu i znajomości całej lektury.

15.
0–1

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zeskanowane w CamScanner

Zadanie 16. (0–2)

Zapoznaj się z zamieszczonymi poniżej fragmentami utworów literackich.

Tekst 1.

Han Kang
Biała elegia

W sali projekcyjnej na pierwszym piętrze muzeum położonego w zachodniej części miasta obejrzałam film nakręcony z wojskowego samolotu wiosną 1945 roku. Z napisów dowiedziałam się, że od października 1944 roku w ciągu ponad trzech miesięcy zniszczono ogromną część obszaru miasta, które już wtedy było zrujnowane. […]

Na początku filmu widziane z wysokości miasto sprawiało wrażenie zasypanego śniegiem. Zdawało mi się, że na śniegu albo lodzie osadziły się drobinki sadzy, zanieczyszczając powierzchnię ciemnymi cętkami. Potem samolot obniżył lot i miasto stało się lepiej widoczne. Nie było tam śniegu, lodu ani sadzy. Wszystkie budynki były zniszczone. Na białych gruzach jak wzrokiem sięgnąć ciągnęły się bez końca czarne ślady pożogi. […]

Han Kang, *Biała elegia*, tłum. J. Najbar-Miller, Warszawa 2022, s. 25–26.

Tekst 2.

Tadeusz Gajcy
Śpiew murów

Nocą, gdy miasto odpłynie w sen trzeci,
a niebo czarną przewiąże się chmurą,
wstań bezszelestnie, jak czynią to dzieci,
i konchę ucha *tak* przyłóż do murów.
Zaledwie westchniesz, a już cię doleci
z samego dołu pięter klawiaturą
w szumach i szmerach skłębionej zamieci
minionych istnień bolesny głos chóru.

„Bluszczem głosów spod ruin i zgliszcz
pniemy się nocą nad dachy i sen,
tobie, Warszawo, co w snach naszych śnisz,
nucąc wrześniami żałobny nasz tren".

– Biegłam rankiem po chleb do piekarni
(chleba dotąd czekają tam w domu),
a ja leżę z koszykiem bezradnie,
tuż za rogiem nie znana nikomu…

.....

– Właśnie ręką chwytałem za granat,
żeby czołgi przywitać nim celnie,

Zeskanowane w CamScanner

ziemia była spękana, zorana –
nagle świat mi się zaćmił śmiertelnie…

.....
– Myśmy obie wyniosły na noszach,
jeszcze kocem okryły mu nogi,
bo krzyczeli dokoła, że pożar…
Ja na świstku pisałam: „Mój drogi…”

.....
[…]

Tadeusz Gajcy, *Śpiew murów*, Wolne Lektury, https://link.operon.pl/EG (dostęp: 21.06.2026 r.).

Porównaj sposoby przedstawienia zniszczonego miasta w obu utworach. Wskaż podobieństwo oraz wyjaśnij, na czym polega różnica między tymi wizjami. Odwołaj się do obu tekstów.

16. 0–1–2

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 17. (0–1)

Przeczytaj wspomnienie Wisławy Szymborskiej o głównym bohaterze reportażu Hanny Krall *Zdążyć przed Panem Bogiem*.

Wisława Szymborska

Poznałam Go przelotnie, na jakimś tłumnym, rozbawionym zgromadzeniu.
Nie było ani czasu, ani okazji, żeby Mu powiedzieć to, co powiedzieć chciałam, i co mówię dopiero teraz, poniewczasie, że w moim myśleniu o dzielnych i dobrych ludziach zajmuje miejsce bardzo ważne.

Marek Edelman: Bóg śpi, ostatnie rozmowy prowadzą: Witold Bereś i Krzysztof Burnetko, Wielka Litera, Warszawa 2010, s. 252.

Wyjaśnij, dlaczego bohater *Zdążyć przed Panem Bogiem* zajmuje „miejsce ważne” w myśleniu poetki o „ludziach dzielnych i dobrych”. Odnieś się do całego reportażu Hanny Krall.

17. 0–1

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zeskanowane w CamScanner